МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Алтай

МУ «Управление образования г. Горно-Алтайска»

МБОУ «Средняя школа № 7 им. Ю.Г. Сакашевой г. Горно-Алтайска»

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
Руководитель МО учителей нач. классов	Методическим советом школы	Директор
Д.Н. Тазова	В.А. Бадакина	А.В. Кундыева
Протокол №1 от «26» 08 2026 г.	Протокол №1 от «27» 08 2026 г.	Приказ № 171 от «27» 08 2026 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА КУРСА ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

«Родной (алтайский) язык»

для обучающихся 1-4 классов

г. Горно-Алтайск. 2026 г.

JAPTAMAL БИЧИК

Баштапкы класста алтай тилдин урокторында иштеер программа • Россия Федерациянын ӱредӱлик керегинде законына (29.12.2012, №273-ФЗ.) , • «Горно-Алтайск каланын Ю.Г. Сакашеванын адыла адалган текши орто ӱредӯлӱ 7-чи № школы» деп бюджеттеги текши ӱредӯлӱ муниципал тӧзӧмнин Уставына, • «Горно-Алтайск каланын Ю.Г. Сакашеванын адыла адалган текши орто ӱредӯлӱ 7-чи № школы» деп бюджеттеги текши ӱредӯлӱ муниципал тӧзӧмнин ӱредӯлӯ предметле иштеер программанын положениезине келиштире ле К.К. Пиянтинованын, Н.Б. Тайборинанын «Алтай тилле иштеер программалар (1-4)» (Горно-Алтайск, 2012) деп программазы аайынча тургузылган. Россия тергеенин ӱредӱлигинде јаны федерал стандарттар јӧптӧлип, ӱредӱде јаны некелтелер, ууламјылар кийдирилген, онон улам алтай тил ле литературанын урокторы база солынган. Федерал ӱредӱ стандарттар эн артык јанжыгуларды улалтып, эмдиги ӧйдин јаны шӱӱлтелерин, текшипедагогикалык, чокым-методикалык теорияны ла таскамалды бириктирип, ӱредӱге көп солунталар экелген. Бӱгӱнги кӱннин стандарты бир канча айалгага ајару салат: көгӱс көрӱмле колбулу (личностный), предметле колбулу (предметный), текши ӱредӱлӱ эдилгелерле колбулу (метапредметный) турулталар.

Баштамы школдын алдында турган тӧс амадулар: 1-4 класстардын ӱренчиктеринин граждан ла көгӱс көрӱминин тӧзӧлгӧзин тӧзӧп тыныдары; ӱренерге керектӱ ишти ле бойын бойы башкарып билеринин тӧзӧлгӧзин тӧзӧӧри; ӱренчиктердин көгӱс санаазын ӧскӱрери ле јакшы кылык – јанга таскадары. Төрӧл тили – баштамы класстардын ӱренчиктерине бастыра ӱредӱнин тӧзӧлгӧзи, укаа – санаазына, јайалтазына ӧзӱм берер ле албатызыла, јӱрӱмле таныжар арга. Төрӧл тилин баштамы школдо ӱредеринин амадулары: - ӱренчиктерди тил билимнин тӧс ондомолдорыла таныштырары ла шӱӱп сананарына ӱредип – таскадары; - ӱренчиктердин коммуникатив билгирлерин: оос ло бичилген эрмек – куучынын јарандырары, диалог, монологло тузаланарына таскадары; - јастыра јок бичиирине керектӱ билгирлер берери. Курстын текши аайы: Программа «Алтай тил» деп предметтин аргаларыла «Филология» ууламјынын ӱредӱлӱ тӧс задачаларын бӱдӱрерине ууландырылган.

Тӧс задачалар:

Россияда көп тилдер ле культуралар бой-бойлорыла колбулу, ол ок ӧйдӧ кажы ла албатынын тили – ол онын ук албаты болгонынын тӧзӧлгӧзи деп ондомолло таныштырары; -коммуникатив билгирлерин јарандырары; - ӱренчиктердин ич-санаазын, јакшыны, јарашты сезерине, оны баалап билерине таскадары; -јайаан јайалталарына ӧзӱм берери. Программада таскамал задачалар тургузылган: -ӱренчиктердин эрмек-куучынын, шӱӱп билерин таскадары, тилдин эп-аргаларын куучыннын амадузына, айалгазына келиштире

тузаланары; -эрмек-куучыннын культуразын тыныдары; Программада берилген материал балдарды шиндеерге, шўўлте эдерге, тўндештирерге, тўнейин-башказын табарга, бир темдекти шиндеп, ондомол чыгарарга, эмезе јартаарга, бир темдеги аайынча эмезе ээчиде тургузарына таскадаарынын тёзёлгёзин јеткилдейт. Онойдо ок јетирулерле иштеерге керекту билгирлер берет. Тилдин единицаларын шиндеерге, учурын јартаарга, јетируни келиштире кубултарга, јетирў эдерге јаан эмес тексттер тургузарына ўренип алар. Программа ўлекер иштер ёткўрерин темдектейт. Ўлекерлер балдардын јайалталарына ёзёр айалга тёзёйт. Ўредўнин тёс планында «Алтай тилдин» курсынын јери:неделеде 1 класстар 1 час, 33 ўредў неделе, бастыра – 33 час 2-4 класстар 2 час неделеде, 34 уредулу неделе.

УРЕНЕТЕН ТУРУЛТАЛАР

1. Төрөлин сўўп, мен алтай деп оморкоп, бойы ол Россия тергеезинин кижизи деп ондооор.
2. Көп албаты ортодо аайланып: ар – бўткен, калыктар, олордын чум-јандары башка – башка болорын билер.
3. Алдынан бойы кычырып, билгирлерин бийиктедерге јўткўўр.
4. Јакшы – јаманды ылгаштырып, айландыра улуска ајарынкай болуп, килеп јўрери.
5. Алтай тилин билип, оныла оморкоп, ару- јараш куучындарга кичеенер.

Бастыра – јанынан башкарынып уренер эп – аргаларлу једимдер

1. Уроктын темазын билип,амаду тургузып, ого јединер ишти темдектеер.
2. Бойынын ижин темдектеп, ол једимдерге једер башка – башка эп – аргалар тузаланып, озолондыра једимдерин билип турар.
3. Темдек - схемаларды билер, олорды ижинде тузаланар.
4. Керекту јетирулер, шинжуу эдерине бедиреништy иштер будурип, справочниктерле тузаланып иштеери.
5. Кычырганын ондоп, бойынын санаа – шўўлтезин айдарында оос, бичимел эрмек – куучын тузаланар.
6. Улусла эрмек – куучын откурип, куучындажып турган кижи бойы башка санаа - шўўлтелу болорын ондоор.
7. Башка - башка будум иштерле (танынан, эжерлеп, бёлўкле) иштеп билери. Бой – бойы ортодо молјуларды ўлежип, тен – тай иштеп, ёён – бёкён јогынан тургускан амадуга једери.
8. Ўредўге керекту бичиктерле тузаланып, олорло эрчимдў иштеп билери.

Предметный једимдер

1. Тил - эрмек – куучын ёткўрерге керекту деп билер. Бойынын тилин билер кижи ол ырысту ла јайым кижи деп ондоор.
2. Кижинин оос эрмек – куучыны ла бичимел куучын – эрмеги чокым, јарт, ару, чечен болорын билер.

3. Баштапкы класстын балазы орфографический, пунктуационный) (орфоэпический, лексический.

ПРОГРАММАНЫН СОДЕРЖАНИЕЗИ

Бичикке ўредери ле эрмек – куучынды таскадары Оос эрмек – куучынды темиктирери (добукварный период) грамматический, Бичикке белетеер öйдö бичикте берилген темалар аайынча сöстöр, сöсколбулар, эрмектер ле колболу эрмек – куучын тургузары. (Ўредўчинин талдап алган бичиги Н.Б. Тайборина «Бичиктöс»). Эрмек – куучын эрмектерден турары.Эрмекти бичигенде, јаан таныктан баштаары, учында точка тургузары. Эрмекти схемала көргўзери. Эрмекте кем?не?Деп сурактарга кару берип турган сöстöрди табып, алдынан бир чийў тартары. Эрмекте эдилге темдектеген сöстöр нени эдип јат? Канайып јат? Деп сурактарга кару берери, олордын алдынан эки чийў тартып көргўзери. Сöс табаштардан турары. Табыштар ўндў ле туйук болоры. Сöсти схемала көргўзери (ўндўлерди – кызыл төрттолыкла, туйуктарды – кök торттолыкла). Колбулу эрмек – куучын. Бир канча сюжетный јуруктарла куучын тургузар. Јартап турган ойындар эмезе бойынынјилбўлери керегинде јаан эмес куучын тургузар.

1 класс

1 Тетрадьла таныштыраары
2 Кыскачак тус чийу ле узун чийу бичиири
3 Кичинек ле јаан тегериктер бичиири
4 Элементтер бичиири
5 Кичинек а, у ла јаан А, У таныктар бичиири
6 Кичинек с, л ла јаан С, Л таныктар бичиири
7 Кичинек р, ш ла јаан Р, Ш таныктар бичиири
8 Кичинек т, м ла јаан Т, М таныктар бичиири
9 Кичинек ы, к ла јаан Ы, К таныктар бичиири
10 Кичинек о, ј ла јаан О, Ј таныктар бичиири
11 Кичинек н, б ла јаан Н, Б таныктар бичиири
12 Кичинек е, э ле јаан Е, Э таныктар бичиири
13 Кичинек и, д ла јаан И, Д таныктар бичиири
14 Кичинек ö, з ла јаан Ö, З таныктар бичиири
15 Кичинек п, ч ла јаан П, Ч таныктар бичиири
16 Кичинек г , й ла јаан Г таныктар бичиири
17 Узун унду табыштарлу состор
18 Кичинек ў, ж ле јаан Ў, Ж таныктар бичиири
19 Кичинек х, в ла јаан Х, В табыштар
20 Эжери јок унгур ле тунгак туйук табыштар

21 Кичинек я, ю ла јаан Я, Ю таныктар бичиири

22 Кичинек ё, ф ла јаан Ё, Ф таныктар бичиири

23 Табыштары ла таныктарынын тоозы келишпей турган состор: атту, кечире ле о.о

24 Кичинек ц, щ ла јаан Ц, Щ таныктар бичиири

25 Кату темдек ъ бичиири

26 Кочурип бичиир диктант

27 Алдынан бойы будурер иш

28 Эрмектин бичилер ээжизи.

29 Эрмектин учында тургузар темдектер.

30 Унду табыштар.

31 Узун унду табыштар.

32 Сос неден турат.

33 Өткönин катап көрöри.

2 класс

Тематический пландаш

№ урока в году/ в теме	**Содержание материала**	**Кол-во часов**	**Дата**
1.	Јакшылажары, таныжары. Алтай тилле таныжары	2	
2.	Эрмек-куучын . Диалог, монолог.	4	
3.	Сос. Эрмек. Табыш. Танык	2	
4.	Текст	2	
5.	Эрмек (јетирӱ, јакару, суракту)	3	
6.	Кыйгылу ла кыйгылу эмес эрмектер	1	
7.	Эрмектин тос ло эчени члендери	3	
8.	Такып көрöри	1	
9.	Проектле иш	1	
10.	Табыштар ла таныктар	3	
11.	Ј, ј танык.Туйук табыштар	1	
12.	Ö, ö танык, ӱнду табыштар	1	
13.	Ӱ, ӱ танык, ӱнду табыштар	1	
14.	Н танык, туйук табыштар	1	

15.	Кату ла јымжак ўндў табыштар	1	
16.	Э (е) таныктар	2	
17.	Узун ўндў табыштар	2	
18.	Ўнгўр ле тунгак туйук табыштар	2	
19.	Сёсти јолдон јолго кёчўрери	3	
20.	Такып көрёри	1	
21.	Проектле иш	1	
22.	Ўйе сёстин бёлўги. Согулта. Сёстёрди ўйелерге бёлиири	2	
23.	Сёстёрди јолдон јолго кёчўрери	2	
24.	Сёс. Сёстин учуры	1	
25.	Кёп учурлу сёстёр	1	
26.	Јуук учурлу ла удура учурлу сёстёр	3	
27.	Сёстин тазылы. Тазылы јаныс сёстёр	4	
28.	Такып көрёри	1	
29.	Проектле иш	1	
30.	Адалгыш. Адалгыштың сурактары	4	
31.	Јарталгыш	4	
32.	Глагол	4	
33.	Такып көрёри	1	
34.	Проектле иш	1	

3 класс

Тематический пландаш

№ п/п	**Тема урока**	**Количество часов**
1	Эрмек-куучыннын будумдери ле олорды тузаланары.	1
2	Тил не керекту?	1
3	Текстин будумдери: јетиру эдер , јурамал, шууген учурлу.	1
4	Тексттин планын канайда тургузар? Текстле	1

	иштеери.	
5	Эрмек.Эрмектин учында турар темдектер.	1
6	Амадузы јанынан эрмектердин будумдери.	1
7	Эрмектин тос члендери. Эрмектин тозогози деп нени айдар?	1
8	Эрмектин тос члени, айдылаачы эрмектин учында турары	1
9	Айдылаачы глаголло, оско куучын -эрмектин болуктериле айдылары	1
10	Изложениени канайда бичиир?	1
11	Эрмектин эчени члендери.	1
12	Таскадуларла иш	1
13	Уредер изложение "Уренчиктин куучыны"	1
14	Јастыраларла иш	1
15	Тегин ле колболу эрмектер.	1
16	Сосколбу.	1
17	Эрмектерден сосколбуларды табары. Созлик иш	1
18	Ченелте диктант «Орой кус».	1
19	Јастыраларла иш	1
20	Сос. Состин лексика учуры	1
21	Лексический созликле иштеери	1
22	Синонимдер ле антонимдер.	1
23	Омонимдер дегени не?	1
24	Сос ло сосколбу	1
25	Бузулбас сосколбулар (фразеологизмдер).	1
26	Фразеологизмдердин созлигиле иш	1
27	Диктант «Кышка белетенгени».	1
28	Јастыраларла иш	1
29	Куучын-эрмектин болуктери.	1
30	Адалгыш.Јарталгыш. Глагол	1
31	Куучын-эрмектин болуги - тооломо	1
32	Состин тазылы. Тазылы јаныс состор	1
33	Сос ло уйе. Унду табыштар.	1
34	Элес ундулерди чын бичиири	1
35	Сости табыштары, таныктары јанынан канайда шиндеер	1
36	Диктант "Агаштын тузазы"	1
37	Јастыраларла иш	1
38	Состин тазылы. Состин тазылын табары	1
39	Сос кубултар кожулталар	1

40	Сос будурер кожулталар.Сос будурер ле кубултар кожулталарды чын бичиири.	1
41	Состин тозогози.Состин тазылы токтогон тунгак туйук табыш унгур эжерине кочори.	1
42	Эрин чойилер ундулерди состордо чын бичиири	1
43	Колболу состор- ол кандый состор? Колболу состорди чын бичиири.	1
44	Куучын - эрмек темиктирер иш. Јурукла сочинение бичип уренери. Г.И.Чорос -Гуркин "Кырлардын ортозында јалан"	1
45	Јастыраларла иш	1
46	Проект "Чын бичиирининн созлигин тургузадыс"	1
47	Куучын-эрмектин алдынан учурлу болуктери	1
48	Куучын-эрмектин болушчы учурлу болуктери	1
49	Адалгыш .	1
50	Јаныс ла коп тоодо турар адалгыштар	1
51	Ос ло текши адалгыштар	1
52	Бистин проектерис. Аттардын јажыттары.	1
53	Адалгыштардын кубултқыштарла кубулары.	1
54	Эрмекте адалгыштын кубултқыжын канайда билер	1
55	Кубултқыштын кожулталарын чын бичиири	1
56	Орус тилден кирген адалгыштардын кубултқыш кожулталарын чын бичиири	1
57	Адалгыш керегинде бириктире корори	1
58	Чумдемел иш. Сочинение бичиири "Менин билем"	1
59	Јастыраларла иш	1
60	Јарталгыш.Учуры јуук , удура учурлу јарталгыштар	1
61	Солума	1
62	Јузуннин солумалары	1
63	Јузуннин солумалары кубултқыштарла кубулары	1
64	Мензинер адалгыштардын кожулталарын чын бичиири	1
65	Глагол. Глаголдын ойлори.	1
66	Диктант.	1
68	Јастыраларла иш.	1
68	Јыл туркунына уренгенин катап корори.	1

4 класс

Тематический пландаш

№ п/п	Тема урока	Количество часов
1	Бистиҥ эрмек-куучыныс ла тилис.	1
2	Текст кандый болот?	1
3	Кычыру сöс дегени не?	1
4	Чӳмдемел иш.	1
5	Јастыраларла иш.	1
6	Эрмек	1
7	Эрмектиҥ тöзöгöзи деп нени айдар?	1
8	Кеҥиткен ле кеҥитпеген эрмектер.	1
9	Эрмектиҥ эчени члендери.	1
10	Сöсколбу.	1
11	Тегин ле колболу эрмектер.	1
12	Укташ члендер	1
13	Колболу эрмектер	1
14	Сöс. Сöстиҥ бӳдӳми	1
15	Сöс. Сöстиҥ лексика учуры.	1
16	Синонимдер. Антонимдер	1
17	Эрмектерден сосколбуларды табары. Созлик иш	1
18	Чумдемел иш «Орой кус».	1
19	Јастыраларла иш	1
20	Сос. Состин лексика учуры	1
21	Лексический созликле иштеери	1
22	Синонимдер ле антонимдер.	1
23	Омонимдер дегени не?	1
24	Сос ло сосколбу	1
25	Бузулбас сосколбулар (фразеологизмдер).	1
26	Фразеологизмдердин созлигиле иш	1
27	Созликтердин будумдери	1
28	Куучын-эрмектин болуктери.	1
29	Куучын-эрмектин болуктери.	1
30	Адалгыш.Јарталгыш. Глагол	1
31	Куучын-эрмектин болуги - тооломо	1
32	Состин тазылы. Тазылы јаныс состор	1
33	Сос ло уйе. Унду табыштар.	1
34	Элес ундулерди чын бичиири	1

35	Сости табыштары, таныктары јанынан канайда шиндеер	1
36	Тест. Унду табыштар	1
37	Тест Туйук табыштар	1
38	Состин тазылы. Состин тазылын табары	1
39	Сос кубултар кожулталар	1
40	Сос будурер кожулталар.Сос будурер ле кубултар кожулталарды чын бичиири.	1
41	Состин тозогози.Состин тазылы токтогон тунгак туйук табыш унгур эжерине кочори.	1
42	Эрин чойилер ундулерди состордо чын бичиири	1
43	Колболу состор- ол кандый состор? Колболу состорди чын бичиири.	1
44	Куучын - эрмек темиктирер иш. Јурукла сочинение бичип уренери. Г.И.Чорос -Гуркин "Алтай"	1
45	Јастыраларла иш	1
46	Проект "Чын бичиирининн созлигин тургузадыс"	1
47	Куучын-эрмектин алдынан учурлу болуктери	1
48	Куучын-эрмектин болушчы учурлу болуктери	1
49	Адалгыш .	1
50	Јаныс ла коп тоодо турар адалгыштар	1
51	Ос ло текши адалгыштар	1
52	Бистин проектерис. Аттардын јажыттары.	1
53	Адалгыштардын кубулткыштарла кубулары.	1
54	Эрмекте адалгыштын кубулткыжын канайда билер	1
55	Кубулткыштын кожулталарын чын бичиири	1
56	Орус тилден кирген адалгыштардын кубулткыш кожулталарын чын бичиири	1
57	Адалгыш керегинде бириктире корори	1
58	Чумдемел иш "Менин билем"	1
59	Јастыраларла иш	1
60	Јарталгыш.Учуры јуук , удура учурлу јарталгыштар	1
61	Солума	1
62	Јузуннин солумалары	1
63	Јузуннин солумалары кубулткыштарла кубулары	1
64	Мензинер адалгыштардын кожулталарын чын бичиири	1
65	Глагол. Глаголдын ойлори.	1

66	Глагол. Эрмектерди ылгаары	1
68	Глагол. Эрмектерди ылгаары	1
68	Јыл туркунына уренгенин катап корори.	1